

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

4. MINTAFELADATSOR

EMELT SZINT

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

2015

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A vizsgadolgozat javításának, értékelésének általános tudnivalói

Az írásbeli feladatrész mindhárom feladatát javítani és értékelni kell helyesírás és íráskép szempontjából az útmutató végén közöltek szerint.

A *Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsort* a javítási útmutató első részében közölteknek megfelelően kell javítani.

A *Műértelmező szövegalkotást* négy szempontból kell értékelni: tartalom, szövegszerkezet, stílus, nyelvhelyesség. Tartalmi szempontból mindkét feladatot külön-külön, szövegszerkezet, stílus, nyelvhelyesség szerint a két szövegalkotási feladatot együtt kell értékelni.

A *Reflektáló szövegalkotást* négy szempontból kell értékelni: tartalom, problémaérzékenység, gondolatmenet és nyelvi igényesség szerint.

A *Műértelmező szövegalkotás* és a *Reflektáló szövegalkotás* egyértelműen jónak minősített tartalmi elemeit a javító tanár pipával jelölje.

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el a következő szöveget, majd a szöveg és a saját ismeretei alapján válaszoljon a kérdésekre, oldja meg a feladatokat!

BESZÉLGETÉS A TOLDI ESTÉJÉRŐL

(részlet)

1) *Beney Zsuzsa*: Aranyban mindig a mellékesen felbukkanó motívumokat szerettem, egy-két szóban odavetett, ám annál mélyebb világismeretre valló megjegyzéseit. Látszólag mellékes a *Toldi* tragikus vonulata is, hisz gyerekfejjel mindig úgy élt bennem a történet, mint valami népmesei eseménysor: a hős mindenféle megpróbáltatásokon megy keresztül, míg végül elnyeri a jelképes királynő kezét. Pedig ez csak a két utolsó ének, s ami mellékesnek tűnhet mellette, az teszi ki a nagyobb részt: valami végletes kivetettség, lemerülés...

Ennek a kivetettségnek a megértésében talán segít, ha figyelünk egy látszólag távoli párhuzamra: Hamlet tragédiájára. Shakespeare drámájában az a tragikus pont, ott sűrűsödik össze és vesz fordulatot az eseménysor, amikor Hamlet megöli Poloniust. Éppen azt, akit végképp nem lett volna szabad megölnie: szerelmének apját, aki ráadásul többé-kevésbé ártatlan is. Ezzel egy gyilkosságsorozatot indít el: „belobban” szinte a tragédia, és a szörnyűség futótűzként terjed. Arany fordítása így minősíti a gyilkosságot: „mily hebehurgya, véres munka ez!” – mintha valami ilyen véres titok lappangana a látszólag lassan, nyugodtan, kimunkáltan folydogáló Toldi-történet mélyén is. Hát még az Aranyballadákban!

2) *Jelenits István*: A gyilkosság mozzanata nagyon fontos a Toldi estéjében is. Amilyen indokoltnak látjuk a Toldiban, hogy a csehet megöli – hisz az szinte maga kényszeríti ezt ki a gonoszságával –, annyira megijedünk, felszisszenünk, amikor itt az olasz lovagot meggyilkolja. Az olasz mindvégig lovagként harcol, s a király is – örvendve Toldi győzelmének – kegyelmet adna neki. Ám: „előbb járt a vas, Toldi Miklós bárdja”. Amennyire ura önmagának az előző párviadalban, itt annyira elragadja az indulat. Pedig nincs miért haragudnia az olaszra: inkább azt mondhatjuk, hogy az egész világra haragszik.

Ha Arany művét összevetjük Petőfiével, szembeötlő, hogy Kukoricza Jancsi felemelkedése előképe Toldiának. A szerelmében alázzák meg: nem lehet az övé, akit szeret. Mély és személyes sérelme van tehát, mégsem vált ki belőle olyan dühös indulatot, mint a maga sérelme Toldiból. Egészségesebb személyiség. Saját értékeinek a tudata indítja el az útjára: majd megmutatja másutt, „kivágja a rezet”. Toldi viszont a tettei elől menekül.

3) *Beney Zsuzsa*: Toldit nem is tudjuk felmenteni...

- 4) *Jelenits István*: Fölmenteni nem tudjuk, de nagyon megszánjuk, amiért ilyesmire vetemedett... Elképzelhetjük, milyen poklok nyíltak meg benne... „Halált hozó fű terem gyönyörűszép szívemen” – írja József Attila, s így vagyunk ezzel a gyilkos Toldival is. Elítélhetnénk, de inkább szánjuk. Ha valaki bánni tudna vele, csodálatos emberré válhatna. A körülmények áldozata is. Lehetne olyan világ, amelyben ez az ember boldog lehetne, és másokat is boldoggá tehetne.
- 5) *Beney Zsuzsa*: Csakugyan, a világa, a kora eleve rossz. Az volt a hősiesség, ha minél több embert megölt valaki. Arany nem tudja elhitélni velünk, hogy ez volt rendjén való – persze nem is akarja. Annál sokkal személyesebb, líraibb az egész *Toldi*, ez a látszólag epikus mű. Minden szavában, képében magáról is vall Arany, az emberi lélekről. Az álom például nemcsak ott jelenik meg, ahol „pillangó képében” pihenteti Toldit, hanem egy még szebb részben is, ahol az aggódó Toldiné nem tud elaludni, s szenved... Az irodalmi minták, a történelmi kor megakadályozta abban, hogy igazi tragédiává formálja a történetet: happy end-es művet vártak tőle. Pedig ott van a legmélyebb tragikum határán, akár egy *Lear király* erejű történet lehetett volna belőle... De Arany ezt nem vállalta vagy akarta. A király eljön Toldihoz, megadja a kegyelmet...
- 6) *Jelenits István*: Arany már az első *Toldi* végére azzal az érzéssel tett pontot, hogy sok minden benne rekedt. Nem folytatásként, hanem ugyanennek a témának egy másik variánsaként. Érezte, hogy a *Toldi* csak az egyik lehetőség, s mellette, ahogyan a fa mellett ott az árnyék, ott kell lennie egy másik változatnak. Nemcsak a fiatal és az öregkorról van itt szó. Minden ünneplés és megtetézett jutalom ellenére tudta, hogy ezzel nem fejezheti be, mert ha így maradna, bár mindenki más elégedett lenne vele, ő maga nem.
- 7) *Beney Zsuzsa*: Arany bizonyára érezte saját lelkiességének terheit: indulati elfojtottságát, reménytelenségét. Ha nem is tudatosan, sejtette, hogy ezeket nem rekesztheti ki a költészetéből: még jobban vállalnia kell saját depresszióját. A személyiségét mélyen kellett, hogy érintse valamifajta reménytelenség – nem magyarázhatjuk csupán lélekismerettel, emberismerettel, hogy egy fiatalember így tudta önmagát öregemberré transzponálni.
- 8) *Jelenits István*: Abban is súlyosabb a *Toldi estéjének* világképe, hogy itt a világ egésze válik Miklós ellenfelévé. A *Toldi*-ban György az ellenfele – mesebeli kemény ellenfél, de vele szemben fellebbezni lehet a királyhoz, s az igazságot szolgáltat. A *Toldi estéjében* viszont a királlyal fordul szembe (aki ráadásul nem rossz ember): vele kell szembefordulnia, tőle kell vereséget szenvednie. És nincs kihez fordulnia, csak az Istenhez fellebbezhet („... hol nem földi bíró lát fejemre törvényt...”).
Lehet, hogy mondva csinált asszociáció, de a *Toldi*-ról mindig eszembe jut a tékozló fiú története: Toldi György hazatérése egy kifordított tékozlófiú-történet: semmirekellő fiát fogadja nagy ünnepléssel az anya, de ő erre egyáltalán nem méltó. Miklósnak joga lenne felháborodni ezen, ő azonban jó képet próbál vágni hozzá.

Forrás: Beney Zsuzsa – Jelenits István: *Bevezetés az irodalomba*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1994. 31–34. old.

A szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor értékelése

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal.
- Az aláhúzások is jelzik az elvárható tartalmi elemeket. A több helyes válaszlehetőséget / jel különíti el egymástól. A megfogalmazás – ahol ilyen természetű a feladat – természetesen eltérhet a javítási útmutatótól.

- Több megoldás, válasz esetében csak az első megadott számú vehető figyelembe.
- A pontozásban figyelembe kell venni a válasz megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

1. a) „gyerekfejjel mindig úgy élt bennem a történet, mint valami népmesei eseménysor: a hős mindenféle megpróbáltatásokon megy keresztül, míg végül elnyeri a jelképes királylány kezét” Ismeretei alapján igazolja, értelmezze a mű egy-egy konkrét cselekményelemével a *Toldira* vonatkozó alábbi megállapításokat!

- „a hős mindenféle megpróbáltatásokon megy keresztül”
küzdelem a farkasokkal / a bikával / a cseh bajnokkal
- „végül elnyeri a jelképes királylány kezét”
Toldi eléri vágyott célját: Lajos király lovagjai közé fogadja.

Minden jó cselekményelem (más megfogalmazásban is) 1 pont.
Adható: 2, 1, 0 pont.

b) Az 1. és a 2. megszólalás is Toldi gyilkosságáról beszél. Melyik mű melyik eseményét minősítik így az egyes megszólalások?

- **1. megszólalás**
Mű: *Toldi* – Esemény: *Toldi György két ingerkedő vitézének megölése a malomkövel*
- **2. megszólalás**
Mű: *Toldi estéje* – Esemény: *az olasz bajnok megölése a párviadalban*
Jó cím jó eseménnyel (más megfogalmazásban is) együtt 1 pont.
Adható: 2, 1, 0 pont.

2. A beszélgetők a beszélgetés során több különböző művel hasonlítják össze a *Toldi estéjét*. A következő kérdések a művek főszereplőinek összehasonlítására vonatkoznak.

a) Toldi és Hamlet (1. megszólalás)

Ismeretei alapján döntse el, hogy az alábbi megállapítások közül melyik miatt érzi hasonlónak a két szereplőt Beney Zsuzsa! Húzza alá a jó választ vagy válaszokat! Indokolja meg egy-egy mondatban, hogy miért zárta ki a nem választott kijelentéseket!

- A) A főhős megöli szerelmének apját.
- B) A gyilkosság egy gyilkosságsorozatot indít el.
- C) A gyilkosság meggondolatlan és végzetes tett.
- D) Egy véres esemény lelki terhét viseli a főhős a mű során.

A kizárt válaszok kizárásának indoka:

A Toldi főszereplőjének nincs szerelme, nem ölheti meg az apját.

A Toldiban egyetlen gyilkosság van, nincs gyilkosságsorozat.

Egy jó aláhúzás és jó indok (más megfogalmazásban is) együtt 1 pont.
Amennyiben az aláhúzások jók, de mindkét indok rossz vagy hiányos, nem adható pont.
Adható: 2, 1, 0 pont.

b) A fiatal és az öreg Toldi (2. megszólalás)

Hasonlítsa össze a két cselekménymozzanatot: a 2. megszólalás megfelelő részletének idézésével egészítse ki a táblázat üres rovatait!

A fiatal Toldi gyilkossága	Az öreg Toldi gyilkossága
„indokoltnak látjuk”	megjijedünk, felszisszenünk
a cseh maga kényszeríti ezt ki a gonoszságával	„az olasz mindvégig lovagként harcol”
„ura önmagának”	elragadja az indulat

Minden jó idézet 1 pont.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

c) Kukoricza Jancsi és Toldi (2. megszólalás)

Miben azonos, és miben különbözik Jelenits szerint a két szereplő indíttatása? Egy azonosságot és egy különbséget nevezzen meg!

Azonosság: *Mély és személyes sérelem.*

Különbség: *Toldiból a sérelem dühös indulatot vált ki – Jancsi egészségesebb személyiség.*

I Jancsit saját értékeinek a tudata indítja el az útjára: majd megmutatja másutt, „kivágja a rezet”. – Toldi a tettei elől menekül.

Jó azonosság 1 pont.

Jó különbség 1 pont.

Adható: 2, 1, 0 pont.

d) A tékozló fiú története és a Toldi (8. megszólalás)

„... kifordított tékozlófiú-történet: *sem mire kellő fiát fogadja nagy ünnepléssel az anya, de ő erre egyáltalán nem méltó. Miklósnak joga lenne felháborodni ezen, ő azonban jó képet próbál vágni hozzá.*” Írja át a dőlt betűs szövegrészt úgy, hogy a tékozló fiú történetére legyen igaz!

Az aláhúzott 6 kifejezésen kell változtatni a bibliai történetnek megfelelően.

sem mire kellő fiát fogadja nagy ünnepléssel

az anya,

de ő erre egyáltalán nem méltó.

Miklósnak

joga lenne felháborodni ezen,

ő azonban jó képet próbál vágni hozzá.

Például:

A bűnbánó fiát fogadja nagy ünnepléssel az apa, aki erre méltó. A bátyjának nem lenne joga felháborodni ezen, ő azonban megsértődik.

Más, rokon jelentésű megoldások is elfogadhatóak.

6 jó változtatás 4 pont.

5 jó változtatás 3 pont.

4 jó változtatás 2 pont.

3 jó változtatás 1 pont.

0–2 jó változtatás 0 pont.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

3. „Az volt a hősiesség, ha minél több embert megölt valaki.” Melyik műfaj és melyik mű a műfaji előzménye ebben a vonatkozásban Arany elbeszélő költeményeinek?

Műfaj és mű: *eposz – Iliász*

Jó műfaj és mű együtt 1 pont.

Adható: **1**, 0 pont.

4. Idézzon az 5. megszólalásból olyan mondatot, amelyik

• **egyértelműen a Toldiról szól:** „*Az álom például nemcsak ott jelenik meg, ahol „pillangó képében” pihenteti Toldit, hanem egy még szebb részben is, ahol az aggó Toldiné nem tud elaludni, s szenved...*”

• **egyértelműen a Toldi estéről szól:** „*A király eljön Toldihoz, megadja a kegyelmet...*”

/ „*ott van a legmélyebb tragikum határán, akár egy Lear király erejű történet lehetett volna belőle... De Arany ezt nem vállalta vagy akarta.*”

• **mindkét műről szólhat:** „*Az volt a hősiesség, ha minél több embert megölt valaki.*”

/ „*Az irodalmi minták, a történelmi kor megakadályozta abban, hogy igazi tragédiává formálja a történetet: happy end-es művet vártak tőle.*”

Minden jó idézet 1 pont.

Adható: **3**, 2, 1, 0 pont.

5. „Arany bizonyára érezte saját lelkiségének terheit: indulati elfojtottságát, reménytelenségét.” Nevezzen meg három lírai Arany-művet, amelyben ez a lelkiség érvényesül! Egy-egy mondatban foglalja össze, hogy miért érvényes a megállapítás a választott versre!

Bármely három olyan Arany-mű elfogadható, amelyek

- a líra műnemébe tartozik, és
- az elfojtottság, reménytelenség megjelenik benne, és
- az összefoglalása ebből a szempontból, érvényes magyarázatot tartalmaz.

Minden jó műcím jó indoklással együtt 1 pont.

Pontatlan cím is elfogadható, ha egyértelműen azonosítható a mű.

Nem adható pont, ha akár a mű, akár az indoklás nem megfelelő (például nem Arany-mű, nem arra vonatkozó indoklás, semmitmondó indoklás).

Adható: **3**, 2, 1, 0 pont.

6. Döntse el, hogy a következő idézetek közül melyik való a Toldiból, és melyik a Toldi estéjéből! Döntését a 8. megszólalásból vett egy-egy idézettel indokolja!

Én meg idejöttem feladni tettemet, S várni vagy kegyelmet, vagy büntetésemet.	<i>Toldi</i> „ <i>fellebbezni lehet a királyhoz, s az igazságot szolgáltat</i> ”
Nincsen a hazának énreám szüksége: Nem kell a kalász, ha hó nap megérlelte ...	<i>Toldi estéje</i> „ <i>a világ egésze válik Miklós ellenfelévé</i> ”
Miklós az elméjét mindenképen hányta, Nem mondhatnám pedig, hogy a farkast szánta, Hanem gondolkozott az ő farkasáról ...	<i>Toldi</i> „ <i>a Toldiban György az ellenfele – mesebeli kemény ellenfél</i> ”
Mégis össze vannak kapcsolva kezeik, Mint két összenőtt galy, bár elszáradt egyik.	<i>Toldi estéje</i> „ <i>a király ..., nem rossz ember, tőle kell vereséget szenvednie</i> ”

Minden jó műcím jó idézettel együtt 1 pont.
Nem adható pont, ha a mű és/vagy az idézet nem megfelelő.
Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. Foglalja össze 5-6 mondatban, hogy az öreg Toldi személyiségének milyen jellemzőit emelik ki a beszélgetők a következő idézetek segítségével!

„mily hebehurgya, véres munka ez!” (1–2)
„Halált hozó fű terem gyönyörűszép szívemen” (4)
„...hol nem földi bíró lát fejemre törvényt...” (8)

A válasz lényegileg a következő gondolatokat tartalmazza:

Az öreg Toldi párviadalban való viselkedése – a fiatal Toldival összehasonlítva – inkább indulatból elkövetett gyilkosság, mint lovagi küzdelem.

Az indulat oka a világ iránti elkeseredett düh, amelyik pusztító erejűvé válik.

Az öreg Toldi már nem akar megváltozni, nem tudja jóvátenni, ami elkövetett, és nem vár emberi megbocsátást.

Az idézetekhez kapcsolódó jó tartalmi elemek 3 pont.
Az összefoglalás koherenciájáért, nyelvi minősége 2 pont.
Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

9. Állapítsa meg, hogy melyik egymás utáni két-két megszólalás között érvényesülnek a következő tematikai kapcsolatok!

- az olvasói viszonyulás és annak bővebb kifejtése: 3. és 4. megszólalás között
- a főhős viselkedése és az olvasóra gyakorolt hatása: 2. és 3. megszólalás között
- az alkotó szándéka és személyisége közötti összefüggés: 6. és 7. megszólalás között
- egy cselekményrészlet és összehasonlítása: 1. és 2. megszólalás között

Minden helyes sor 1 pont.
Nem adható pont a sorra, ha bármelyik szám nem megfelelő.
Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

10. Mindkét alábbi részletben fontos szerepe van a párhuzamnak. Nevezze meg, fogalmazza meg, hogy melyik idézetben mi ez a szerep!

Amilyen indokoltnak látjuk a Toldiban, hogy a csehet megöli, annyira megijedünk, felszisszenünk, amikor itt az olasz lovagot meggyilkolja. [...] Amennyire ura önmagának az előző párviadalban, itt annyira elragadja az indulat. (2. megszólalás)

Érezte, hogy a *Toldi* csak az egyik lehetőség, s mellette, ahogyan a fa mellett ott az árnyék, ott kell lennie egy másik változatnak. (6. megszólalás)

- *Az első idézet párhuzama az ellentét kiélezésére szolgáló retorikai célú mondatpárhuzam.*
- *A második idézet párhuzama az elvontabb problémát képpel érzékeltető összehasonlítás.*

Idézetenként egy-egy lényegileg helyes megnevezésnek vagy megfogalmazásnak kell lennie, megfogalmazása eltérhet az útmutatótól.
Minden helyes megnevezés vagy megfogalmazás 1 pont.
Adható: 2, 1, 0 pont.

11. Olvassa el a Toldi estéje következő versszakát!

És az ősz levente, e szavakat szólva,
Kiugrék a sírból, mintha ifju volna;
Háborús tenger lón lelke, melynek habja
Tűzokádó hegytől fel vagyon forralva
S monda: „Vidd hírül az öreg cimboráknak,

Hogy a vén bajnokot sír fenekén láttad:
De a lelke ott lesz a viadaltéren,
Vérbosszúját állni az idegen véren. *(Első ének)*

Miért érthetőek ma nehezen az alábbi szósorok szavai? Magyarázza meg a megkezdett mondatok kiegészítésével!

levente, bajnok, viadal: Mára eltűnt a(z) *életforma / a lovagi kultúra / a lovagság / a párviadal és az ehhez kapcsolódó fogalomkör / szókincs*.

vagon, lőn: Ezek a szavak mostanra kihalt változatai a(z) *létigének*.

kiugrék, monda: A magyar nyelvből mostanra kihalt a(z) *múlt időnek ez a jele (-á,-é) / régies múlt idejű igealak*.

Minden helyes befejezés 1 pont.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

A műértelmező szövegalkotási feladat értékelése

Tartalmi minőség – összesen 15 pont a következő kritériumok mérlegelésével:	
- a bázisszöveg és a feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság)	
- a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának	
- problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás	

Szövegszerkezet – összesen 5 pont a felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem) szerint	
4–5 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos szerkezet; elvárt terjedelem
2–3 pont	rendezett gondolatmenetre törekvés; aránytalan vagy erőltetett szerkezeti egységek
0–1 pont	azonosíthatatlan, bizonytalan gondolatmenet; szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem

Stílus – összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs szerint	
4–5 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás; gazdag, pontosan alkalmazott szókincs
2–3 pont	választékosságra törekvés; szókincsbeli pontatlanságok, töredékes előadásmód
0–1 pont	igénytelen nyelvhasználat; nyelvi-stilisztikai hibák, szegényes szókincs

Nyelvhelyesség – összesen 5 pont a köznyelvi normának való megfelelés szerint	
4–5 pont	legföljebb 1 nyelvhelyességi hiba (súlyosságától függően)
2–3 pont	2-3 nyelvhelyességi hiba
0–1 pont	több nyelvhelyességi hiba

Műértelmező szövegalkotási feladat

Értelmezze, hogy hogyan függ össze az alábbi versben megjelenített helyzet és érzés a nézőponttal és a vers kompozíciójával! Értelmezésében térjen ki a versben megjelenő irodalmi hagyományra is!

A műértelmező szöveg elvárt terjedelme 400–800 szó.

Kovács András Ferenc: *Angyalfia, senki lánya*

Karácsonyi szekvencia¹

Áll az apa keservében
Játszadózva, mintha régen,
Gyermekként a fa alatt.
Mintha tán csodára várna –
Bár egy angyal árva szárnya
Sem suhintja a falat.

Mintha volnék, mintha várnék,
Míg a gömbön ring az árnyék,
S elkereng a mennyezet.
Gyertyák glóriája reszket:
Bölcsék engem nem kerestek,
Erre csillag nem vezet.

Jöjj, karácsony, légy te vendég!
Légy, miképpen megjelenték
Pásztorok s a mágusok!
Légy vigasz, örökre játék!
Lágy viasz körömre ráég...
Hó ha hull – csak sárlucok.

Hány szerettem, mennyi vendég
Jött el ünnepelni, szent ég,
Éji jégen énekelt!
Tapsikolt Krisztinka lányom –
Körbe forgott, mint karácsony,
Míg az évek fénye telt.

Jaj, karácsony, térj be reggel,
Végre víg vendégsereggel,
Hozd el újra gyermekem!
Játsszon itt Krisztinka, Fanni –
Tudjak egy kicsit kacagni,
Lépjén angyal lelkemen.

Mintha várnék, mintha volnék
Csillagától megrabolt ég,
Rezzenékeny, tiszta táj.
Mintha másnak sorsa lennék:
Önmagamba szálló vendég,
Tűnt öröm, mely visszafáj.

Áll az apa bánatában,
Csillagszóró éjszakában,
Vár, görnyed a fa alatt...
Nem jön angyal, senki lánya –
Isten súlya, úr magánya
Roppantgatja a sarat.

1998

Forrás: Kovács András Ferenc: *Kompletórium. Válogatott és új versek (1977–1999)*. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2000. 403–404. old.

Figyelem! A javítási útmutatóban közölt tartalmi elemek nem kötelezően elvárt válaszelemek. A javító tanár alapvetően a dolgozat gondolatgazdagságát és világos gondolatmenetét értékeli. Nem elvárás az útmutató szakmai nyelvének használata sem. A jónak minősített, elfogadott válaszelemeket a javító tanár pipával jelezzé.

A műértelmező szövegalkotási feladat megoldásának néhány lehetséges tartalmi eleme

- A versben ábrázolt helyzet az apa magányát és emiatti szenvedését teszi témává. Nem derül ki a család, a gyerekek hiányának oka, inkább sejthető, hogy válás miatt ünnepel egyedül az apa.
- A versen végigvonuló kettős ellentét a karácsony közös örömnépe és a magára maradt apa örömtelen ünnepe, valamint a jelen sivársága és a múlt vidámsága között feszül.

¹ *Szekvencia*: a zenében valamely motívum többszöri megismétlése a szomszédos hangfokon; a kolostori irodalom egyik műfaja: középkori keresztény, latin nyelvű szertartási kórusdal.

- A karácsony ünnepének és Jézus születéstörténetének megidézése negatív ábrázolással történik: *egy angyal árva szárnya Sem suhintja a falat; Bölcsék engem nem kerestek; Erre csillag nem vezet, Csillagától megrabolt ég.* Az örömnünnepet szimbolizáló karácsonyfa értékei is elbizonytalanodtak, fájdalmasakká váltak: *Gyertyák glóriája reszket; Lágymiasz körömré ráég.*
- Visszatérő motívum a fény léte vagy hiánya, az ünneptelen ünnep kettősségének toposza (*a gömbön ring az árnyék, Gyertyák glóriája reszket, Csillagától megrabolt ég, Csillagszóró éjszakában, Hó ha hull – csak sárlucskok*).
- A vers eleje és vége látványt ábrázol: a karácsonyfa alatt álló magányos apát, a külső szemlélő nézőpontjából. A középső rész az apa érzéseit és gondolatait fogalmazza meg az apa belső nézőpontjából.
- A külső és belső nézőpont váltása összekapcsolódik a vers keretes szerkezetével. Az 1. és 7. versszak kerete a jelen helyzet egyes szám harmadik személyű leírása külső nézőpontból: *Áll az apa...*. A 2–6. versszak az apa egyes szám első személyű könyörgése. Az apa egyszerre külső szemlélő és a vers éneke. A könyörgés-vallomás megszólítottja a karácsony, a könyörgés-vallomás célja a valaha volt boldog ünnep visszanyerése.
- A vers középső versszakai is keretes megoldásúak, ezt erősíti a versszaknyitó sorok közel azonos volta: 2. és 6. vsz.: *Mintha volnék, mintha várnék... – Mintha várnék, mintha volnék;* 3. és 5. vsz.: *Jöjj, karácsony... – Jaj, karácsony...*. Ezek a versszakok veszik közre, zárják be a középső, 4. versszakot. A vers közepi 4. versszaknak nincs párja és jelen idejű, szemben a versszakot előlről és hátulról is szinte bezáró múlt idejű, egymással párba állítható versszakokkal.
- A párba állítható versszakok a reménytől a reménytelenség felé mutatnak. A 2. és 6. versszak szórendi változtatása, és a *Jöjj*-re rímelő *Jaj* fájdalmasabb, lemondóbb gesztusú közlés. A lemondást a vers záró képe teszi végérvényessé, amelyik sötétebb, szenvedőbb, mint a nyitó kép. Az első képben *keservében játszadozó* apa a vers végére a magánynak és a boldogtalanságnak kiszolgáltatva *vár, görnyed a fa alatt*.
- A többszörösen keretes kompozíció: örömtelen jelen – vidám múlt – örömtelen jelen időszerkezet az apa önmagába zárt kilátástalanságát tükrözi. A külső–belső–külső nézőpont váltása a vers beszélőjének együttérző, de segíteni nem tudó magatartása, amellyel először közeledik, majd tehetetlenül magára hagyja a vergődő apát. A vers éneke számára nincs felemelkedés, előrehaladás.
- A szöveg egyértelmű – Jézus születéstörténetéből való – biblikus utalásai csupa hiányként jelennek meg. Ezt teljesíti ki a verszárlat paradox hiánya, a konkrét élménynél általánosabb problémát vetve föl: Mit tud kezdeni a modern kor embere a szenvedés és boldogtalanság érzésével? A válasz: Semmit, az egyetlen megoldást a szenvedés előtti állapot visszanyerésében reméli.
- Kovács András Ferenc verse Jacopo da Todi *Állt az anya (Stabat mater...)* kezdetű középkori himnuszának újraírása. A két vers kezdete szövegszerűen egyezik: *„Áll ... keservében”*. A versek ritmikája, versformája is nyilvánvalóan egyezik.
- A kortól független, örök emberi érzések, a szülői szeretet, a szenvedés minden kor művészi témái, és minden kor szembesül ezeknek az érzéseknek a terhével. Mindkét vers a szülői szenvedésről szól, a szenvedés oka a gyermek: a Todi-versben az anya szenvedése a fiú miatt, a KAF-versben az apa szenvedése lányai miatt. Mindkét vers szülője a tehetetlenségben, a tehetetlenségtől szenved.
- Mindkét vers a keresztény ünnepkörhöz kapcsolódik, középpontjában a két eseményt más-más módon szimbolizáló fával (karácsonyfa, keresztfa).
- A formai és tematikus azonosságok ugyanakkor kiélezzik a megélt érzés különbözőségét, a szenvedéshez való viszonyt.

- A középkor biztos hite a világról és annak rendjéről a szenvedésnek helyet és értelmet tulajdonított. A modern gondolkodás leszámolt ezzel a hittel, a „nem létező Isten” helyett a létező úrt ismeri. De a versbeli apára mégis a nem létező *Isten súlya*, viszont a létező *úr*ben annak *magánya* nehezedik, megnyitva ezzel a hittelenség és a szenvedés viszonyának kérdését.

A reflektáló szövegalkotási feladat értékelése

Reflektáló szöveg 20 pont	Tartalom	5 pont
	Problémaérzékenység	5 pont
	Gondolatmenet	5 pont
	Nyelvi igényesség	5 pont

Reflektáló szövegalkotási feladat

Hát ez hogy kerül ide? – Meghökkenítő szobrok az utcákon

A tetőbe fúródó óriáscápát a ház tulajdonosa rendelte egy brit művésztől a Hirosimát és Nagaszakit sújtó atomtámadás 41. évfordulójára. Terve szerint a mű azt jelképezi, hogy bármelyik pillanatban lecsaphat otthonunkra egy váratlan támadás. A városi önkormányzat először el akarta távolíttatni a cápát, és felajánlotta, hogy a helyi uszodában biztosít helyet számára. A cápa maradt, és mára a város legnépszerűbb lakója lett: ünnepséget is szerveztek neki idén nyáron.

Dömötör Ági – *Origo*, 2011. 09. 02.

Gigasün egy londoni parkban

Február 16-án vasárnap hajnalban a londoni Clapham Common parkban éppen egészséges életmódot folytató sportmániások, kutyasétáltatók, buliból hazafelé ténfergők eltervezett rutinjaiba egy gigantikus sünn szólt bele. Szobrászok egy csapata 2 hónapig készítette a kicsivel több mint 2 méter magas, körülbelül 2000 darab fatüskével feldíszített sündisznót, amely Sir David Attenborough *Natural Curiosities* című sorozatához készült.

A gigasünnnek egyébként nem csak a Watch tévécsatornán vetített, immár második évadjába lépő népszerű és díjnyertes sorozat „Armoured animals” című második részének promózása volt a feladata. Egy felmérés szerint egy átlagos brit 16-szor jár kirándulni 1 évben, a britek negyede viszont soha nem látott még vadon élő sünt, nyulat vagy rókát, 26% szürke mókust és békát, 36% pedig szarvast. A készítőik a tüskés hátú cukiság felnagyított változatával szerettek volna tisztelni a britek egyik kedvenc, ám fogyatkozóban lévő vadon élő állata előtt, és felhívni a figyelmet a természetjárás fontosságára.

MANZARD CAFE – 2014. március 04. – *DARQO*

Forrás: <http://www.origo.hu/kultura/20110901-meghokkento-furcsa-kozteri-szobor.html>

http://manzardcafe.blog.hu/2014/03/04/gigasun_egy_londoni_parkban

Fejtse ki, hogy milyen funkcióik, milyen hatásuk lehet az ilyen jellegű köztéri alkotásoknak! Lehet-e esélyük az effajta figyelemfelhívásoknak a kívánt cél elérésében? Állásfoglalása, indoklása kifejtésében használja fel a szövegek információit is!

A reflektáló szöveg elvárt terjedelme 150–450 szó.

A reflektáló szövegalkotási feladat megoldásának néhány lehetséges tartalmi eleme

Figyelem! Az értékelés eredménye nem függhet a válaszadó és az értékelő világnézetétől, erkölcsi állásfoglalásától vagy vallási nézeteitől. Biztosítani kell, hogy a vizsgázó Magyarország Alaptörvényében (a Szabadság és felelősség című fő fejezet VII. cikkének (1) bekezdésében) lefektetett gondolat, lelkiismeret és vallás szabadságához való joga véletlenül se sérüljön.

A javító tanár az egyértelműen jónak minősített tartalmi elemeket (gondolatokat, magyarázatokat, érveket, példákat) példával jelezze!

Az értékelés tartalom és problémaérzékenység szempontjából:

- ötletgazdagság a szobrok lehetséges funkcióival, hatásával kapcsolatos lehetőségek bemutatásában
- az alkotások figyelemfelhívó jellegének összetett mérlegelése
- az alkotások által kiváltott hatás eredményességének árnyalt értékelése
- a cikkekben megjelenő információk adekvát alkalmazása

Az értékelés a gondolatmenet és a nyelvi igényesség szempontjából:

- a gondolatsor koherenciája, arányos felépítettsége, stílusa, nyelvi gazdagsága, helyessége

A három feladat helyesírásának és írásképének értékelése

Helyesírás – összesen 8 pont	
a helyesírási normának való megfelelés szerint. A hibatípusokat a Javítási-értékelési útmutató melléklete közli.	
<i>8 pont</i>	nincs súlyos hiba; biztos központosítás
<i>6–7 pont</i>	legfőljebb 1 súlyos hiba, 1-2 enyhe hiba; biztos központosítás
<i>4–5 pont</i>	legfőljebb 2 súlyos hiba, 2-3 enyhe hiba; bizonytalan központosítás
<i>2–3 pont</i>	több súlyos és enyhe hiba; gyakori központosítási hibák
<i>0–1 pont</i>	nagyszámú súlyos helyesírási hiba; jellemzően hibás, hiányos központosítás

Kirívóan rövid műértelmező szöveg esetében (300 szó alatt) a helyesírás csak a legalsó (0–1) pontos sávban értékelhető, azaz maximum 1 pontot kaphat.

Íráskép – összesen 2 pont	
a szöveg rendezettsége, olvashatósága, az olvasó szempontjának figyelembevétele, a forma kulturáltsága szerint kétszer 1 pont adható	
<i>0–1 pont</i>	az olvashatóságra, az áttekinthető külső formára
<i>0–1 pont</i>	a kulturált javításra és a kulturált ékezethasználatra

MELLÉKLET**A/ A helyesírási hibatípusok****1. Súlyos hiba**

- a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
- a mássalhangzótörvényekből eredő hibák
- a kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevekben (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevekben és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevekben (pl. *francia, balatoni, adys*)
- az igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
- a *leg-* és a *-féle, -szerű, -képpen* stb. szóelemek különírása a szótótól
- a tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- az *ly-*j tévesztése, hiánya, kiejtés szerinti jelölése
- a felszólító módú igealakok hibái
- a közhasználatú szavak elválasztásának hibája
- a mondatkezdő nagybetű tévesztése

2. Enyhe hiba

- minden egyéb hibatípus

B/ A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Tartalmi hiba: a *hibás rész* aláhúzása egy vonallal
- Szöveg- és mondat szerkezeti hiba: a *hibás rész* aláhúzása szaggatott vonallal
- Nyelvhasználati hiba: a *hibás rész* aláhúzása hullámos vonallal
- Nyelvhelyességi hiba: a [*hibás rész*] kijelölése szögletes zárójellel (pl. *bemegyek a házba[n]*)
- Hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- Szövegbeli hiány jele: √
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↓
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- Egybeírás jele: | alul-fölül domború félkörrel
- Különírás jele: | alul-fölül homorú félkörrel
- A helyesírási hibák jelölése: súlyos hiba 2 vonalas aláhúzással; enyhe hiba 1 vonalas aláhúzással.